

Discussion on Perilousness of the Offender in Financial-Banking Crimes. General Criterion for the Individualisation of the Criminal Law Sanction

Marius Vasile BÂRDAN¹

Abstract: Abstract: The proposed article examines the concept of offender dangerousness in the context of financial and banking crime, highlighting the importance of assessing and managing the risks associated with these crimes. By analyzing relevant case law and the specific legal framework, the research explores the ways in which criminal behavior in the financial sphere can impact on the stability of the banking and economic system as a whole. In this context, issues such as manipulation of financial markets, bank fraud, money laundering and other related crimes become important, highlighting the distinct characteristics of criminal dangerousness in this area. Factors such as the cross-border extent of these activities, the sophistication of the techniques used and the potential impact on the integrity of financial institutions are examined.

Keywords: effective justice; legal sanctions; institutional integrity; stable financial-banking environment

1. Introducere

Individualizarea pedepselor este cuprinsă și reglementată în Capitolul V al Codului Penal, având la bază o serie de „criterii, de altfel, generale, ce stau la baza catalogării pedepsei principii sau reguli ce sunt stipulate în cuprinsul Codului penal. Aceste principii sunt esențiale tocmai pentru că în funcție de acestea, instanța de judecată purcede la

¹ PhD in progress Faculty of Psychology, Behavioral and Legal Sciences, “Andrei Șaguna” University, Romania, Address: Alexandru Lapusneanu Blvd., no 13, Constanta 900196, Romania, Student at U.S.V., D.S.E.S., Entomology, Iasi, Romania, E-mail: nifonmariusvasile@gmail.com.

Copyright: © 2024 by the authors.
Open access publication under the terms and conditions of the
Creative Commons Attribution (CC BY) license
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

ALS, Vol.7, no.1, pp. 90-106

stabilirea felului, duratei ori a cuantumului pedepsei în cadrul operațiunii de individualizare a acesteia”¹.

În efectuarea operațiunii de individualizare, punctul de plecare îl reprezintă însăși fapta penală în raport cu o serie de date care indică periculozitatea ei în mediul social (ne gândim la gravitate, frecvența cu care este regăsită, sau comisă, prevenirea acesteia, mod de operare și urmările avute în vedere), iar în definitiv, caracteristicile intrinseci ale făptuitorului sau infractorului, așa cum este el privit prin prisma prevederilor penale, precum existența sau dimpotrivă a antecedentelor penale, starea fizică, emoțională la momentul săvârșirii faptei, dar și gravitatea vinovăției acestuia.

Potrivit dispozițiilor art. 74 N.C. Pen.: „stabilirea duratei ori a cuantumului pedepsei se face în raport cu gravitatea infracțiunii săvârșite și cu periculozitatea infractorului, care se evaluează după următoarele criterii:

a) împrejurările și modul de comitere, de operare, a infracțiunii, precum și mijloacele folosite de către făptuitor, în săvârșirea infracțiunii;

b) starea de pericol creată pentru valoarea ocrotită, în sensul dimensiunii raportului dintre prejudiciul creat și fapta săvârșită, cu titlul de exemplu, pentru un furt de bijuterie, infractorul a aplicat lovituri cauzatoare de moarte, unde urmările sunt mult mai mari decât valoarea bunului sustras;

c) natura și gravitatea rezultatului produs ori a altor consecințe ale infracțiunii, chestiune care aduce în atenție, dacă păstrăm exemplul de mai sus, faptul că în funcție de gravitatea actului comis, infracțiunea poate fi catalogată;

d) motivul săvârșirii infracțiunii și scopul urmărit au legătură directă cu implicațiile sociale ale infractorului, statutul său social, caracteristicile sale personale;

e) natura și frecvența infracțiunilor care constituie antecedente penale ale infractorului, făcând trimitere directă la existența sau dimpotrivă a repetiției actelor sau faptelor ce cad sub incidența penalului;

f) conduita după săvârșirea infracțiunii și în cursul procesului penal, caracteristică esențială din punct de vedere apreciativ al instanței de judecată, tocmai pentru că există situații reale unde „fapta recunoscută este pe jumătate iertată” cu amendamentul că vorbim de prejudicii

¹ „Individualizarea judiciară reprezintă una dintre cele trei specii ale individualizării pedepsei, fiind opera instanței de judecată, ce presupune stabilirea și aplicarea sancțiunii care va fi o reflectare a atingerii aduse valorii sociale de către persoana care a comis fapta. Astfel, în această etapă, se urmărește ieșirea din sfera abstractului și raportarea în concreto la cauza dedusă judecății și la particularitățile sale. Această operațiune nu se desfășoară arbitrar, ci implică utilizarea unui complex de cauze de agravare și de atenuare a sancțiunii, alături de criteriile generale de individualizare, care reprezintă punctul de plecare al prezentei lucrări.”

foarte mici, cu mică însemnătate și urmări pentru sine, cât și pentru societate (sustragere de bunuri alimentare din magazine, pentru a se hrăni);

g) nivelul de educație, vârsta, starea de sănătate, situația familială și socială, aspecte ce sunt în strânsă legătură cu starea psihico-socio-emoțională a infractorului.”

Tot textul penal prevede că pentru infracțiunea săvârșită legea prevede de asemenea și pedepse alternative, caz în care se va ține cont de criteriile enunțate mai sus.

Comparativ cu vechiul cod penal, în noul cod penal se observă o extindere a numărului de criterii generale de clasificare a pedepsei (circumstanțe juridice), în lumina cărora judecătorul poate face o apreciere clară și corectă atât asupra semnificației speciale a infracțiunii săvârșite, adică a gravității acesteia, **cât și a persoanei făptuitorului, adică a pericolozității lui.**

Expunerea de motive a noului Cod penal nu clarifică cauzele pentru care s-a modificat radical dispoziția anterioară (art.72 VCPen), ci arată doar că prevederile legale sunt „utilizate în mod necesar”, absolut, în operația de individualizare judiciară a pedepsei, adăugând că noul Cod penal a prevăzut un număr mai mare de criterii, pentru a permite judecătorului să surprindă mai ușor „profilul criminologic al infractorului” și de identificare a principalelor trăsături ale acestuia.

2. Caracteristicile pericolozității în infracțiunile financiar-bancare

Deoarece aceste explicații sunt lacunare și confuze, doctrina a evitat să le comenteze. S-a exprimat totuși opinia că nu se justifică abandonarea „criteriilor de drept” și consacrarea, în mod exclusiv, a unor „criterii de fapt”, exacte și concrete, în fond.

În sfera infracțiunilor financiar-bancare, analizăm modurile sofisticate în care manipularea piețelor financiare este pusă în aplicare, inclusiv practici precum *insider trading-ul sau pumping and dumping-ul*, având un impact semnificativ asupra investitorilor și stabilității piețelor. Utilizarea tehnologiilor moderne și a instrumentelor financiare complexe adaugă un nivel suplimentar de pericolozitate, punând sub semnul întrebării integritatea sistemului financiar. Mai mult, fenomenul de manipulare a piețelor traversează adesea frontiere naționale, generând riscuri transfrontaliere, iar implementarea eficientă a legilor devine o provocare, evidențiind necesitatea unei cooperări internaționale eficiente pentru a contracara aceste amenințări la nivel global.

Frauda bancară, reprezentată prin diverse tehnici, cum ar fi falsificarea documentelor sau escrocheriile online, aduce o dimensiune suplimentară de pericolozitate în domeniul financiar-bancar. Evoluția tehnologică și utilizarea unor metode avansate de către infractori cresc complexitatea fraudelor bancare, având un impact direct asupra solvabilității instituțiilor financiare. Consecințele pot afecta

relațiile bancare, încrederea clienților și funcționarea normală a piețelor financiare, necesitând adaptarea constantă a cadrului legal pentru a ține pasul cu provocările actuale.

În ceea ce privește spălarea de bani, legătura strânsă cu infracțiunile financiare inițiale subliniază complexitatea și inter-conectivitatea acestor fenomene. Riscurile asociate spălării de bani, cum ar fi deteriorarea integrității sistemului bancar și a încrederii publice, aduc în discuție importanța implementării eficiente a mecanismelor de raportare și monitorizare în instituțiile financiare. Studii de caz relevante evidențiază impactul negativ al spălării de bani asupra stabilității financiare, subliniind nevoia de abordări preventive și de gestionare a acestor riscuri pentru a asigura un mediu financiar sigur și stabilitatea sistemului bancar.

În România, textul art. 74 din noul Cod penal este o imitație/o preluare a dispozițiilor art. 133 din Codul penal italian (titlul V, capitolul I cel care vorbește „Despre modificarea și aplicarea pedepsei”), acesta din urma conținând numeroase enunțuri contradictorii.

Astfel, observăm că art. 74 din noul Cod penal nu mai stabilește criteriile de drept, iar circumstanțele pe care le enumeră acesta sunt circumstanțe judiciare, care nu pot fi calificate drept circumstanțe legale, din moment ce efectele lor nu sunt stabilite de lege, ci sunt lăsate la aprecierea judecătorului). **Circumstanțele judiciare** sunt reguli de pedepsire stabilite de judecător, ele determină modificarea pedepsei prevăzute de lege, dar efectul lor, agravant sau atenuant, este stabilit de judecător, în concret, după propria apreciere.

Prin art.74 N.C.Pen., legiuitorul român și-a propus să răstoarne ierarhia criteriilor de individualizare, respectiv să acorde prioritate regulilor de pedepsire stabilite de judecător, în detrimentul regulilor de pedepsire stabilite de lege, determinând, în fapt, ca respectarea legii să nu mai constituie pentru judecător o obligație, ci o facultate.

Analizând textul de lege anterior citat, observăm că acesta enumeră criteriile de individualizare a pedepsei prin raportare la două elemente, respectiv: primul gravitatea infracțiunii și subsidiar, pericolozitatea infractorului. Din modul de redactare a textului normativ putem conchide că alin.1) lit. a) - d) vizează criteriile de individualizare prin raportare la gravitatea faptei, urmând ca enumerarea criteriilor de la alin.1) lit.e) - g) să vizeze pericolozitatea infractorului¹.

¹ „În cazul săvârșirii unei infracțiuni, instanța de judecată este singura în măsură să înfăptuiască nemijlocit opera de individualizare a pedepsei pentru infractorul care a comis acea infracțiune, având deplina libertate de acțiune în vederea realizării acestei operațiuni. Dată fiind importanța individualizării pedepsei pentru politica penală a statului nostru, realizarea ei nu trebuie să fie lăsată integral la aprecierea instanței de judecată, ci aceasta

Potrivit dispozițiilor normative, doctrinare și jurisprudențiale, încadrarea în gradul de infracționalitate precum și nivelul de pericolozitate al făptuitorului, se cataloghează în funcție de anumite caracteristici preliminare:

- împrejurările comiterii acestora și modul de operare;
- de mijloacele folosite;
- de natura și gravitatea rezultatului urmărit și săvârșit.

De asemenea, la momentul individualizării pedepsei, instanța trebuie să aibă în vedere și:

- scopul urmărit de inculpat;
- natura infracțiunii penale, cu specificarea domeniului incident, precum și frecvența acestora, moment care poate constitui un punct important în analiza incipientă a unui infractor „la început de drum” ori, dimpotrivă, a unuia care deja nu se află la prima încălcare a prevederilor legale, având antecedente;
- conduita post-infracțiune și în cursul desfășurării procesului penal (atitudine pasivă sau activă în procesul de recunoaștere și regret a faptelor în faza de urmărire penală și în fața completului de judecată);
- faptul că a dat dovadă de deschidere și conlucrare cu organele de cercetare penală;
- faptul că s-a conformat procedurii de probațiune;
- nivelul de educație dictat îndeosebi de atitudinea după săvârșirea infracțiunii penale;
- vârsta, precum și justificarea acesteia prin motivarea care au determinat săvârșirea acțiunii;
- starea de sănătate ce a impulsionat fapta precum și
- situația familială și socială, chestiuni ce caracterizează latura personal-emoțională-socială a infractorului¹.

2.1. Analiza Jurisprudenței și a Cadrului Legal

În evoluția legislației privind infracțiunile financiar-bancare, se explorează schimbările aduse de noile reglementări și se examinează modul în care

trebuie să respecte anumite reguli de natură să orienteze operația de individualizare. O asemenea concepție a fost însușită de noul Cod penal, care, prin dispozițiile art. 74, obligă instanța de judecată ca în procesul individualizării pedepsei să se orienteze după anumite criterii generale.”

¹ De respectarea acestor criterii depinde justa aplicare a pedepsei și deci legalitatea acesteia. Stabilirea pedepsei cu nesocotirea vreuneia dintre aceste criterii va conduce la netemeinicia sau ilegalitatea pedepsei aplicate, putând fi supusă cenzurii exercitate de către instanțele de control judiciar în cazul căilor ordinare de atac.

jurisprudența influențează interpretarea legilor în contextul specific al infracțiunilor financiare. Studiile de caz notabile sunt aduse în discuție pentru a ilustra aplicarea practică a legilor în situații complexe, subliniind direcțiile jurisprudențiale și tendințele emergente în abordarea infracțiunilor financiar-bancare.

3. Evaluarea factorilor de risc și prevenția infracțiunilor financiar-bancare

Prin analiza detaliată a riscurilor asociate manipulării piețelor, fraudei bancare și spălării de bani, se explorează metodele de prevenție și gestionare a acestor infracțiuni. Abordările preventive în legislație sunt discutate în contextul adaptării la schimbările tehnologice și la noile strategii ale infractorilor. Importanța cooperării internaționale este subliniată, evidențiind nevoia de schimb de informații și asistență reciprocă pentru contracararea eficientă a infracțiunilor financiar-bancare transfrontaliere.

În ceea ce privește perspectivele pentru consolidarea instrumentelor juridice, se propun măsuri pentru consolidarea cadrului legal în combaterea infracțiunilor financiar-bancare, inclusiv modificări legislative și îmbunătățiri ale instrumentelor de aplicare a legii. Accentul se pune pe necesitatea sancțiunilor adecvate pentru a descuraja activitățile infracționale și pentru a asigura un sistem judiciar eficient în gestionarea cazurilor complexe din domeniul financiar-bancar.

4. Rolul unei justiții eficiente în promovarea stabilității financiar-bancare

Devine foarte important modul în care eficiența procedurilor judiciare în cazurile financiar-bancare contribuie la promovarea stabilității financiare. Este marcant rolul justiției în prevenirea recidivei și se explorează modalități de îmbunătățire a procesului judiciar pentru a face față cerințelor specifice ale infracțiunilor din domeniul financiar-bancar.

În referire la „periculozitatea infractorului”, unii specialiști în materie, rețin că, din punct de vedere semantic, sintagma „periculozitatea infractorului” prezintă o maximă gravitate, nu-și găsește temei și nu poate fi tolerată cu atât mai mult cu cât o atare sintagmă este folosită de stat, într-un act normativ de cea mai mare importanță, așa cum este Codul penal. În acest caz, folosirea ei denotă dispreț la adresa unei categorii de oameni, aceia care sunt puși sub acuzare; și totodată, evidențiază o lipsă de respect la adresa prezumției de nevinovăție, a dreptului pe care îl are orice acuzat de a fi considerat nevinovat, până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre penală definitivă.

Trebuie remarcat faptul că această sintagmă nu apare în nicio altă legislație europeană. Sub aspect procedural, folosirea criteriului periculozității presupune căutarea și strângerea diverselor date (psiho-fizice, sociale, familiale etc.) despre infractor.

După părerea profesorului Enrico Ferri, considerat fondatorul școlii penale pozitiviste, dreptul penal trebuia să organizeze „apărarea represivă”, iar, în acest scop, el trebuia să introducă o clasificare legală a delincvenților și o scară valorică a circumstanțelor, precum și să diversifice soluțiile, în așa fel încât să permită judecătorului ca, în funcție de periculozitatea infractorului, majoră sau minoră, să poată dispune închisoarea pe timp nelimitat sau, dimpotrivă, iertarea de pedeapsă.

Așa cum am susținut în paragrafele anterioare, art.74 alin.1 lit.e) C. Pen, indică un prim criteriu, sau mai bine zis, o prima circumstanță judiciară, de stabilire a periculozității infractorului, respectiv: *natura faptei ce cade sub incidența infrațional-penală și frecvența infracțiunilor comise în cadrul constituirii dosarului de antecedente penale ale făptuitorului.*

Materialul doctrinar cercetat precum și jurisprudența relevantă în materie, stabilesc că gradul de periculozitate al infractorului este cuantificat în paralel cu dosarul antecedentelor penale, în cazul în care acestea există, în sensul că infractorului nu se află la prima faptă penală comisă, acesta fiind un „cunoscător” al sistemului infrațional, având practic la baza analizei aspecte coroborate cu psihologia infrațională, dacă se repetă stereotipul, la un anumit interval de timp.

Cu alte cuvinte, trebuie chestionată infracțiunea prin prisma modului de operare, intervalul de timp avut în vedere la săvârșirea repetitivă a acesteia, psihologia subiecților, mijloacele cu care instrumentează infracțiunea, dezvoltarea anumitor preferințe de operare, de exemplu, în aglomerații, cum sunt furturile, pe timpul zilei sau nopții, prin metode notorii, precum metoda accidentul, ingeniozitatea necunoscând limite concrete.

Astfel, având în vedere cele de mai sus, instanța de judecată poate admite dacă infractorul este „specialist” în anumite categorii de infracțiuni, dacă în categoria de referință are înregistrare antecedente, dacă a cooptat și alți „simpatizanți ai ilegalului”, sau dacă dezvoltă concomitent preferință sau „înclinație” către săvârșirea unor noi infracțiuni adăugate la „cele de bază”, deja cunoscute, fiind catalogat drept „recidivist”.

Legislația germană consideră recidiva ca o circumstanță agravantă și rămâne la aprecierea judecătorului individualizarea pedepsei în acest caz. În doctrina noastră se consideră că **recidiva este o cauză de agravare obligatorie** a pedepsei și că pentru acest motiv ea nu constituie o circumstanță agravantă, nu intră în conținutul abstract sau concret al infracțiunii și nu servește la încadrarea juridică a faptei. Recidiva

(internațională, postexecutorie, postcondamnatorie) reprezintă o împrejurare privitoare la persoana infractorului (circumstanță personală de identitate sau de individualizare, instanța urmând a aprecia pedeapsa în raport de tipul recidivei. În momentul stabilirii recidivei culpa este exclusă¹.

Așa cum rezultă chiar din expunerea de motive, o atare prevedere îl obligă pe judecător să stabilească „profilul criminologic” al acuzatului, scop în care acesta trebuie să întocmească un amplu „dosar de personalitate”, cuprinzând acte de studii, acte de stare civilă, acte medicale, acte privind veniturile și datoriile etc. Ideea necesității de a se întocmi un „dosar de personalitate” este acceptată unanim de specialiștii în materie, aceștia împărtășind părerea că o represiune care nu se preocupă de readaptarea delincvenților face o operă inutilă și inumană. Cu scop comparativ, amintim ca în alte legislații (germană, italiană, suedeză etc.) există și prevederi care îl obligă pe judecător ca, atunci când stabilește pedeapsa amenzii, să țină seama de condiția economică a făptuitorului, respectiv de veniturile și obligațiile sale patrimoniale.

Cu toate acestea, la momentul întocmirii „dosarului de personalitate” trebuie să se țină seama că actele care trebuie depuse în acest dosar privesc, toate, fără nicio excepție, viața privată și de familie a acuzatului și din moment ce procesul penal are caracter public, înseamnă că fiecare act depus într-un asemenea dosar se analizează ca o violare a drepturilor garantate de art. 8 din Convenția (europeană) pentru apărarea drepturilor omului inclusiv a libertăților fundamentale ale acestuia.

Tocmai în considerarea acestui risc, vechea reglementare lăsa la aprecierea acuzatului depunerea unor probe circumstanțiale privind starea sa de sănătate ori situația sa socială, familială sau economică. Tot în considerarea acestui risc, dispoziția înscrisă în art. 184 alin. (3) C. pr. pen. impune ca expertiza medico-legală psihiatrică să se efectueze numai după obținerea consimțământului scris al persoanei ce urmează a fi supusă expertizei, exprimat, în prezența unui avocat ales sau din oficiu, în fața organului judiciar, iar, în cazul minorului, și în prezența reprezentantului legal², fapt ce constituie o respectare a vieții umane și a drepturilor intrinseci ale omului, îndeosebi în prezumția operabilității nevinovăției.

¹ Potrivit art.74 alin.1 lit.g) C.Pen, pericolozitatea infractorului nu poate fi apreciată fără luarea în seamă a nivelului de educație, vârstă, starea de sănătate, situația familială și socială a acestuia, numit în practică și „dosarul de personalitate”.

² În referire la criteriul privitor la educație, materialul doctrinar publicat de (Dobrinou, 2016) reține „Educația deține un rol de bază în formarea personalității omului. Procesul de învățământ, pe lângă caracterul său informativ-formativ și de cunoaștere, are și un caracter afectiv-educativ, adică de modelare a unor calități ale subiectului asupra căruia se exercită, precum și de formare a unui comportament demn și civilizată. Când infractorul are un nivel de educație mai ridicat, se presupune că acesta este mai receptiv la represiunea penală și, în consecință, i se poate aplica o pedeapsă mai redusă.

Vârsta infractorului în momentul săvârșirii infracțiunii este un alt criteriu esențial pe care instanța trebuie să-l aibă în apropiata vedere, cât privește individualizarea pedepsei. Având în vedere această cauză personală de neimputabilitate, (minoratul până la 14 ani), menționăm că minorului făptuitor i se pot aplica doar măsuri de protecție specială, prevăzute de Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, anume: **plasamentul și supravegherea specializată.**

Pentru infracțiunile continue sau continuate se va ține seama doar de faptele comise cu discernământ, adică după ce minorul a împlinit 14 sau 16 ani. În susținerea aceluiași argument (importanța reținerii vârstei în aprecierea pericolozității inculpatului) amintim și situația specială a inculpaților care au împlinit vârsta de 65 de ani, pentru care legiuitorul a prevăzut norme derogatorii. (ex. Art.57-59 C penal).

Nivelul de vârstă constituie o altă caracteristică vitală în funcție de care se poate aprecia gradul de pericolozitate al făptuitorului, în sensul că deși pentru persoana majoră, răspunderea penală poate fi în aceeași măsură în condițiile respectării încadrării faptei, gradul de maturitate ce survine odată cu înaintarea în vârstă este diferit. Dacă ne raportăm și la situația personală legată de starea de sănătate, de mediul social din care provin persoanele făptuitoare, atunci vârsta denotă gradul și capacitatea efectivă a infractorului, de a comite infracțiunea penală, fiind un indice cu un puternic mesaj social, un exponent al hibelor sociale, al gradului de nevoi și de categoriile de persoane expuse săvârșirii faptelor penale¹.

Starea de sănătate a infractorului poate supradimensiona gradul de pericolozitate al inculpatului penal. Un infractor cu probleme fizice și psihice, (fără a fi afectată starea de responsabilitate) poate avea o conștiință diminuată a faptei comisei precum și a urmărilor faptelor sale. Ceea ce trebuie cercetat atent sunt cauzele care induc infractorului o stare de „inaptitudine”, cum sunt cele legate de înaintarea în vârstă, de degenerarea facultăților mintale. În analiza stării de inaptitudine relativă a infractorului, intră și cauzele de neimputabilitate, respectiv: constrângerea fizică (vis major) care elimină posibilitatea făptuitorului de a acționa liber, constrângerea morală (vis compulsivă), înlătură posibilitatea acestuia de a decide liber.

Faptele penale săvârșite ca efect al provocării, în acest caz, săvârșirea infracțiunii se realizează sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții determinate de o incitare din partea persoanei vătămate/victimei, produsă prin diferite acte de

¹ Autorul citat arată că „Este cunoscut că omul, în evoluția sa, poate parcurge patru etape: copilăria, adolescența, maturitatea și bătrânețea. În perioada sau etapa apreciată limitei minime a capacității penale (14 ani), omul este mai ușor atras spre infracționalitate, dar tot mai ușor poate fi influențat în sensul respectării conduitei descrise de legea penală. În perioada maturității se prezumă că persoana are capacitatea deplină pentru a fi stăpân pe acțiunile sau inacțiunile sale, a le înțelege semnificația specială. În ultima perioadă a vieții (bătrânețea), omului i se poate diminua capacitatea psihofizică de a înțelege și coordona acțiunile sau inacțiunile sale.

violență, printr-o atingere gravă a demnității persoanei sau orice altă acțiune gravă, ce cade sub incidența penal.

Provocarea este apreciată ca fiind o circumstanță personală. În cazul în care, un anumit grup de persoane se asociază ocazional la comiterea unei infracțiuni penale, provocarea operează doar pentru unele dintre ele, și nu pentru toate.

Practica judiciară a statuat că nu poate exista provocarea în cazul infracțiunilor comise din culpă (C.A. București, s. I pen., dec. nr. 109/1995). În literatura de specialitate s-a arătat că excesul de legitimitate apărare nu privește fapta, ci făptuitorul, astfel că nu înlătură antijuridicitatea faptei, efectele acesteia nerăsfrângându-se asupra tuturor participanților la săvârșirea faptei, ci numai asupra persoanei aflate în stare de puternică tulburare (F. Streteanu). Se susține în doctrină, că excesul justificat exclude vinovăția și în privința despăgubirilor civile (V. Pașca).

În ceea ce privește intoxicația cu alcool sau alte substanțe psihoactive, aceasta va putea avea efect diferit funcție de modul intoxicației, anume intoxicație voluntară - provocată în vederea comiterii infracțiunii, va constitui agravanta, iar cea voluntară dar care nu este provocată în vederea comiterii infracțiunii, va putea fi apreciată ca circumstanță atenuantă. Intoxicația involuntară, constituie cauza de neimputabilitate, lipsind vinovăția făptuitorului.

Noul Cod penal tratează caracterul circumstanțial de comitere a infracțiunii într-un mod mult mai amplu, în sensul că pe lângă fapta de consumare a alcoolului și alte substanțe interzise, acțiuni ce reprezintă o încălcare a unei interdicții legale sau medicale, s-a introdus o **nouă circumstanță agravantă**, constând în săvârșirea infracțiunii profitând de starea de „vădită vulnerabilitate a persoanei vătămate datorită vârstei, stării de sănătate, infirmității sau altor cauze”.

În doctrină s-a subliniat că existența stării de tulburare sau emoție se analizează prin raportare la făptuitorul concret și nu prin raportare la omul mijlociu (Papadopol, 1977).

Subliniem necesitatea diferențierii aprecierii asupra stării de sănătate a inculpatului - criteriu de pericolozitate, cu starea de sănătate ce ar putea determina incompatibilitatea cu măsura detenției, aceasta din urma trebuind a fi analizată și stabilită prin prisma dispozițiilor art.3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Situația familială, reprezintă o altă caracteristică esențială în momentul individualizării pedepsei. Cu titlu de exemplu, comiterea unui furt, poate fi generat sau declanșat de lipsa bunului sustras din alimentația familiei autorului infracțiunii, fiind practic constrâns să comită fapta, având în vedere imposibilitatea de a achita pentru bunurile respective, astfel fiind într-o situație ce justifică ilegalitatea, chestiune ce poate fi apreciată ca o intenție de acoperi lipsurile, pe fondul

constrângerii situației familiale. „Situația familială constituie și un criteriu special de stabilire a cuantumului unei zile-amendă”¹.

Situația socială, respectiv mediul social din care provine autorul infracțiunii poate influența în aceeași măsură ca celelalte elemente menționate anterior, individualizarea pedepsei. Aprecierea instanței poate atinge aspecte legate de interferența infractorului cu mediul social, precum și implicațiile acestuia din urmă în evoluția umană a infractorului.

De exemplu, din punct de vedere social, este analizat modul de integrare a autorului ilegalității într-un anumit loc de muncă, intervalul de schimbare a acestuia precum și interesul manifestat în legăturile interumane din cadrul desfășurării activității.

Acest aspect face referire și la integrarea în micro-societatea familială, fiind de interes dacă infractorul prezintă cooperare și implicare în relațiile cu cei dragi, preocupare și grijă față de membrii familiei sale, preocupare și implicare față de copii, dacă acesta are la rândul său o familie proprie, distinctă față de cea de proveniență sau extinsă.

Nu în ultimul rând, integrarea în societatea locală sau cea mai apropiată de acesta, prezintă un interes deosebit în procesul de individualizare a pedepsei, tocmai pentru că expunerea sau dimpotrivă, în actele și faptele sociale poate denota o adaptare sau inadaptare la anumite rigori, reguli și circumstanțe ale conviețuirii”².

¹ Potrivit art. 61 alin. (3) C. pen., potrivit caruia ”cuantumul sumei corespunzătoare unei zile-amendă se stabilește ținând seama de situația materială a condamnatului și de obligațiile legale ale condamnatului față de persoanele aflate în întreținerea sa.”

² Din perspectiva jurisprudențială amintim cu titlu de exemplu:

- Sentința penală nr. 783/12.03.2019 pronunțată de Judecătoria Sector 4 București- Secția Penală, care sub aspectul aprecierii situației sociale a inculpatului, reține: „În favoarea inculpatului, instanța reține că eventualele consecințe negative ale faptei inculpatului au fost remediate (în contextul în care persoana accidentată de inculpat nu a formulat plângerea penală față de acesta), iar atitudinea sa în cursul procesului penal a fost în mod constant una sinceră și cooperantă. Totodată, se ține seama de faptul că inculpatul este cunoscut ca o persoană integrată social, are familie, studii superioare, loc de muncă, aflându-se la primul conflict cu legea penală, neavând antecedente penale, astfel încât se concluzionează că săvârșirea infracțiunii deduse judecății reprezintă un caz izolat în conduita sa uzuală. În considerarea acestor aspecte și văzând că sunt întrunite condițiile prevăzute de art. 83 alin. (1) C. pen., se consideră că aplicarea imediată a pedepsei ce va fi stabilită către minimul special nu este necesară, fiind suficientă supravegherea conduitei inculpatului pe o perioadă determinată, pentru a-l face pe acesta să conștientizeze consecințele faptei sale și să îl determine să nu săvârșască alte infracțiuni.

În consecință, ținând seama de limitele de pedeapsă prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită, (...), căsătorit, stagiul militar satisfăcut, studii superioare, medic, fără antecedente penale, pentru săvârșirea infracțiunii de conducere a unui vehicul sub influența alcoolului sau a altor substanțe, pe care o apreciază ca fiind proporțională cu gravitatea faptei deduse judecății și cu circumstanțele personale ale inculpatului și, totodată, suficientă pentru

Alături de celelalte criterii anterior analizate, „**motivul săvârșirii infracțiunii și scopul urmărit** contribuie la aprecierea asupra pericolozității infractorului”¹.

Motivul infracțiunii „reflectă atitudinea psihică a făptuitorului (factorul afectiv/emoțional”, practic aflarea răspunsurilor la întrebări precum „de ce” s-a trecut la comiterea faptei și „pentru ce” a fost aceasta săvârșită aceasta. Analiza motivului se regăsește cu titlu preferențial doar la infracțiunile la care scopul și mobilul nu sunt expres valorificate pe conținutul constitutiv esențial sau derivat (atenuat sau agravat) al incriminării. Bineînțeles, „se pot reține în individualizare, separat de simpla prezență a respectivului mobil/scop, nuanțe în maniera de înfățișare concretă a acestora, particularități”, cum ar fi intervalul de repetare a fenomenului infracțional de un anumit tip, cum ar fi furtul, actele de violență, precum și gradul de implicare, care poate fi diferențiat și în funcție de angajamentul urmărit. În aceste condiții „gradul acestuia de pericolozitate se conturează sub următorul exemplu, unde va fi mult mai periculos, sub acest aspect, un hoț care fură pentru a-și alimenta dependența de droguri sau doar pentru a produce prejudicii, din răzbunare/ură unor anumite persoane, decât un hoț care fură pentru a-și întreține familia aflată într-o stare economică deplorabilă, în ciuda eforturilor obiective de a o depăși”.

Într-o decizie pronunțată de Curtea de Apel Ploiești (publicată în „*Revista Pandectele Romane*” nr. 2/29.02.2016”), instanța de fond a reținut în **defavoarea** inculpaților „*modul violent în care aceștia au acționat, prin folosirea amenințării persoanei vătămate M.F. cu o șurubelniță, așezată în zona gâtului acesteia, prin lovirea aceleiași persoane vătămate cu o bătă, prin legarea mâinilor cu un șiret, autorii purtând obiecte contondente (bate, levier)*”².

atingerea scopului și îndeplinirea funcțiilor de constrângere, reeducare și exemplaritate ale pedepsei.

În baza art. 396 alin. (4) C. proc. pen. raportat la 83 alin. (1) C. pen. și art. 84 C. pen., se va amâna aplicarea pedepsei închisorii stabilite pe un termen de supraveghere de 2 ani calculat de la data rămânerii definitive a prezentei hotărâri.”

- într-o altă decizie jurisprudențială se reține că „S-a ținut seama, pe de altă parte, și de faptul că inculpații au recunoscut săvârșirea infracțiunilor. Totuși se va avea în vedere faptul că atitudinea sinceră succesivă a survenit momentului efectuării rapoartelor de constatare criminalistică, acestea semnalând existența unor modificări specifice comportamentului simulat la întrebările relevante cauzei, reacția inițială fiind una de negare a implicării în activitatea infracțională.” (Curtea de apel Ploiești- Secția Penala).

¹ „Motivul sau mobilul constă în impulsul interior al făptuitorului care a determinat luarea deciziei de săvârșire a infracțiunii. Pot constitui motive (mobiluri) ale infracțiunii, de exemplu: ura, lăcomia, răzbunarea, gelozia, dorința de a obține anumite avantaje, tendința de îmbogățire fără muncă etc.” (Dobrinou, 2016, p. 172).

² Totodată, se evidențiază producerea unor leziuni persoanei vătămate S.G. ce au necesitat pentru vindecare 2-3 zile de îngrijiri medicale. Instanța a avut vedere și prejudiciul produs persoanelor vătămate, încă nerecuperat. Se are în vedere și faptul că inculpații au urmărit obținerea unor sume de bani considerabile cu eforturi minime, nesocotind patrimoniul

La unele infracțiuni, motivul este expus în norma de incriminare ca **element constitutiv** (ex. infracțiunea de abuz în serviciu întemeiată pe criterii de rasă, naționalitate, origine etnică) **sau ca element circumstanțial** în conținutul agravat al unei fapte incriminate (ex. omorul calificat săvârșit din interes material) **ori ca circumstanță agravantă legală general – art.77 lit. h) C. pen** potrivit căreia „săvârșirea infracțiunii pentru motive legate de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, gen, orientare sexuală, opinie ori apartenență politică, avere, origine socială, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA ori pentru alte împrejurări de același fel, considerate de făptuitor drept cauze ale inferiorității unei persoane în raport cu celelalte.”

La toate infracțiunile intenționate trebuie cunoscut mobilul, deci și la cele la care nu are valoare de element constitutiv sau element circumstanțial de agravare, fiind că stabilirea acestuia dă răspunde la întrebarea „de ce s-a săvârșit infracțiunea?” și pe cale de consecință, conduce la individualizarea pedepsei prin aprecierea gradului de pericolozitate a autorului infracțiunii penale.

Scopul urmărit prin infracțiune constă în finalitatea propusă de infractor, în obiectivul personal al acestuia pe care caută cu orice preț să-l obțină.

De regulă, scopul există indiferent dacă vorbim de un scop urmărit și îndeplinit, sau nu de către autor. De exemplu, nu interesează pentru ce se reține o infracțiune (indiferent că vorbim de fals material sau delapidare, lista fiind una exhaustivă), fiind esențial să se cunoască de fapt scopul urmărit de către infractor, prin săvârșirea acțiunii ilegale, tocmai pentru că implicațiile infracțiunii denotă dimensiunea prejudiciului creat. În urma aflării scopului, se poate individualiza pedeapsa, fiind practic un mecanism prin care însăși instituțiile interesate, pot remedia hibecele ce se interpun în aplicarea unitară a legii, dând naștere actelor și faptelor ilegale.

Pericolozitatea infractorului se stabilește și prin aprecierea și analizarea **conduitei ulterioare săvârșirii infracțiunii precum și în cursul procesului penal.**

În legătură cu un atare „criteriu”, observăm că el face trimitere la două circumstanțe diferite, dintre care prima privește conduita făptuitorului după săvârșirea infracțiunii, iar a doua conduită făptuitorului în cursul procesului penal.

Această circumstanță cu rang de „criteriu general”, impune judecătorului două obligații, și anume: 1) judecătorul este obligat să efectueze în toate cauzele, personal sau prin intermediul altor organe, o anchetă cu privire la conduita acuzatului, din momentul sesizării organelor de urmărire penală și până la terminarea procesului; 2) judecătorul este obligat să modifice pedeapsa, în funcție de rezultatul anchetei, respectiv să reducă pedeapsa, în caz că acuzatul a fost sincer și a cooperat cu

persoanelor juridice. Faptul că prejudiciul produs nu s-a ridicat la o valoare mai mare se datorează exclusiv situației din teren, actele pregătitoare efectuate de inculpați fiind importante, axate pe detalii și evident în scopul luării unor sume de bani însemnate.”

organele de anchetă sau, dimpotrivă, să majoreze pedeapsa, în caz că acuzatul s-a prevalat de dreptul la tăcere ori chiar a încercat să inducă în eroare organele judiciare.

Cu toate acestea, la momentul modificării pedepsei în funcție de rezultatul anchetei, trebuie să se țină seama de dispozițiile art. 6 din Convenția (europeană) pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Curtea de la Strasbourg a decis constant că dreptul „de a păstra tăcerea și de a nu contribui la propria incriminare” figurează printre garanțiile implicite ale procesului echitabil. În concepția Curții Europene a Drepturilor Omului, judecătorul nu are dreptul să interpreteze tăcerea acuzatului ca o probă de vinovăție, după cum nu poate nici să fundamenteze o soluție de condamnare, exclusiv sau în mod esențial, pe recunoașterea faptelor de către acesta. Poziția acuzatului în cursul procesului poate fi luată în considerare de judecător, numai în măsura în care ea „se coroborează cu celelalte probe administrate în cauză”. În deciziile jurisprudențiale se retine ca „atitudinea ulterioară comiterii faptei sau conduita anterioară comiterii faptei, nefiind concomitentă temporal cu săvârșirea acesteia, nu vor putea fi subsumate circumstanței atenuante, însă acestea vor fi apreciate din perspectiva aprecierii asupra gradului de periculozitate a infractorului.” Așadar, aceste circumstanțe personale, anterioare sau posterioare comiterii faptei, reprezintă criterii legale generale de individualizare a pedepsei, expres prevăzute în art. 74 alin. (1) lit. f) și g) C. pen., ce trebuie valorificate în procesul de individualizare a sancțiunii, însă nu se confundă cu împrejurările ce pot constitui circumstanțe atenuante judiciare, conform dispozițiilor art. 75 alin.2 lit. b) C Pen.

Conduita denotă atitudinea autorului față de fapta comisă, ce poate fi activă sau pasivă, oferind posibilitatea prinderii coparticipanților la infracțiune, caz în care recunoașterea infracțiunii ar reprezenta un prim pas către regretul săvârșirii faptei. De asemenea, „cu acest titlu pot fi valorificate și unele aspecte care nu au fost ori nu au putut fi reținute cu titlu de circumstanțe atenuante (legale sau judiciare) – de exemplu atitudinea indicată potrivit art. 75 alin. (1) lit. d) CP”.

Finalitatea criteriilor în esență, este de a se determina *in concreto* pedeapsa justă și corectă pentru infractorul care a comis ilegalitatea, între limitele speciale prevăzute de lege, cu cuantificarea efectelor produse în situația cauzelor de atenuare sau agravare incidente. Pedepsele aplicate de instanță, în urma individualizării acestora prin raportare la fapta și la periculozitatea infractorului, trebuie să fie apte să asigure nu numai o constrângere adecvată, ci și să inducă inculpatului respectul pentru valorile sociale lezate și, în genere, pentru normele penale în vigoare, cu alte cuvinte, menite să restabilească ordinea de drept încălcată, îndreptarea și disciplinarea comportamentală, prevenirea reiterării de noi fapte de gen pe viitor.

Pentru realizarea scopului pedepsei este necesar ca aceasta să fie conformă din punct de vedere calitativ și cantitativ situației concrete date, respectiv gradului de pericol social pe care îl reprezintă infracțiunea comisă, circumstanțelor reale sau personale care o însoțesc.

Funcțiile pedepsei sunt întrunite fundamental, numai dacă sunt adaptate particular și în concret, având în vedere strânsa legătură dintre gradul de pericol social al făptuitorului, motivul săvârșirii acestuia, precum și mijloacele de îndreptare și reeducare.

Justiția ocupă un loc esențial în gestionarea cazurilor de infracțiuni financiar-bancare, având un impact direct asupra stabilității și integrității sistemului financiar. Prin asigurarea unui proces judiciar eficient, justiția poate contribui semnificativ la promovarea stării de drept și prevenirea infracțiunilor în domeniul financiar-bancar. O justiție eficientă asigură procese judiciare rapide și echitabile, reducând timpul necesar pentru investigație și judecare.

Accelerarea procedurilor judiciare este esențială în cazurile financiar-bancare, unde complexitatea și dinamica piețelor impun o reacție rapidă pentru a preveni extinderea prejudiciilor și pentru a menține încrederea publică. Sancțiunile eficiente aplicate de o justiție corectă și promptă manifestă un rol semnificativ în descurajarea infracțiunilor financiar-bancare. Perspectiva unor consecințe clare și prompte pentru infractori contribuie la prevenirea recidivei și la reducerea incidenței acestor infracțiuni.

Actul de justiție trebuie să fie adaptabil la schimbările tehnologice rapide și la inovațiile din domeniul financiar, pentru a gestiona cazurile complexe și sofisticate. Formarea continuă a judecătorilor și personalului judiciar în privința noilor tehnologii și strategii infracționale este esențială pentru eficacitatea sistemului judiciar.

Un aspect important al justiției în cazurile financiar-bancare este capacitatea de a ordona recuperarea activelor obținute ilegal și de a restitui prejudiciul cauzat. Procedurile eficiente de recuperare a activelor contribuie la descurajarea infracțiunilor și asigură o formă de compensare pentru victime.

Alături de toate acestea, un sistem judiciar transparent și accesibil consolidează încrederea publică în funcționarea justiției și în capacitatea statului de a răspunde eficient la infracțiunile financiare. Informarea publicului despre progresul și rezultatele proceselor judiciare în cazurile financiar-bancare contribuie la o mai mare conștientizare și înțelegere a problemelor din acest domeniu. Prin asigurarea unei justiții eficiente în domeniul financiar-bancar, se creează un cadru propice pentru prevenirea infracțiunilor, descurajarea infractorilor și promovarea stabilității în cadrul sistemului financiar.

5. Concluzii

Analiza pericolozității infractorului în infracțiunile financiar-bancare evidențiază complexitatea acestor fapte, necesitând o abordare adaptabilă din partea sistemului legal pentru a gestiona riscurile asociate manipulării piețelor, fraudelor bancare și spălării de bani. Rolul central al justiției în descurajarea infractorilor și în asigurarea compensațiilor pentru victime este evident, iar cooperarea internațională este esențială, dată fiind natura transfrontalieră a acestor infracțiuni. Adaptabilitatea la schimbările tehnologice și menținerea încrederii publice prin transparența în comunicarea progreselor înregistrate în cazurile financiar-bancare completează panorama necesară pentru promovarea stabilității și integrității sistemului financiar global.

Este esențială constatarea nu a unor date pozitive ce caracterizează, în genere, persoana infractorului, ci a unor elemente care particularizează de o așa manieră contribuția sa la faptele comise ori poziția sa subiectivă (inclusiv prin raportare la mobilul sau scopul urmărit), încât reflectă, în contextul faptelor, o pericolozitate incontestabil scăzută a autorului său. Luând în considerare că unul dintre pilonii de bază ai desfășurării procesului penal este aflarea adevărului, inclusiv cu privire la persoana suspectului sau inculpatului conform prevederilor art. 5 alin. (1) teza finală din Codul de procedură penală, menționăm că o justă individualizare a pedepsei - ca etapă esențială în justa soluționare a unui proces penal - implică existența unei posibilități eficiente de evaluare a pericolozității unui infractor; fiindcă „numai în acest mod pot fi protejate în mod corect și complet drepturile și libertățile garantate constituțional, inclusiv dreptul la viață, consacrat de prevederile art. 22 alin. (1) din Legea fundamentală și de cele ale art. 2 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.” În caz contrar, aplicarea defectuoasă a legii, implicit a unor pedepse ineficiente în cazul infracțiunilor tentate, „conduce la lipsa unei protecții efective a drepturilor garantate constituțional”. Nu în ultimul rând, „pedeapsa trebuie să reliefeze, printre altele, pericolozitatea concretă a infractorului, o pedeapsă prea blândă putând duce la revenirea intempestivă în societate a unui infractor extrem de periculos și cu privire la care reeducarea nu a fost efectivă” (Curtea de Apel București -Sectia I penala – opinie exprimata in considerentele Deciziei Curții Constituționale nr. 785/05.12.2017).

Toate aceste considerente impun unificarea unei analize critice a legislației existente și a practicilor judiciare, perspective pentru consolidarea instrumentelor juridice destinate combaterii infracțiunilor financiar-bancare, subliniind necesitatea unei abordări preventive și a cooperării internaționale eficiente. În final, subliniem importanța unei justiții eficiente și a sancțiunilor adecvate în promovarea unui

mediu financiar stabil și sigur, esențial pentru funcționarea corectă a economiei globale.

Bibliografie

Dobrinou, V. (coord.) (2017). Noul Cod Penal comentat/The New Criminal Code - Comments. 2Ed. 23-mai-2016”, Universul Juridic, Comentariul aferent art. 74, www.sintact.ro accesat la 7 februarie 2022;